

Nederland Leest Junior

HANDLEIDING LEERKRACHTEN

VMBO 1 en 2

In deze handleiding vindt u:

Algemene informatie voor docenten

- ▶ Referentieniveaus
- ▶ Lesopbouw
- ▶ Benodigdheden
- ▶ Belangrijke begrippen

Lesbrief

- ▶ Doorloop alle fases voor een degelijke discussie

Algemene informatie voor docenten

In november kunnen uw leerlingen zich verdiepen in een **spannend en actueel** boek, *Borealis* van Marloes Morshuis. Aan de hand van dit boek gaan leerlingen met elkaar in gesprek over het thema van Nederland Leest Junior: **duurzaamheid**. In deze les van 60 minuten leren leerlingen stap voor stap een mening te vormen en met elkaar in gesprek te gaan. De handleiding doorloopt het hele proces om een goede discussie te voeren met de klas. De stelling die centraal staat is: **Kinderen zijn rolmodel voor volwassenen om milieubewust te leven.**

Op Nederlandleest.nl/junior vindt u tips over hoe u met de klas het boek kunt lezen en bespreken.

Referentieniveaus

Mondelinge taalvaardigheid

Gesprekken algemeen

- ▶ De leerling kan initiatief nemen om gesprekken aan te gaan in kleine en grote groepen.
- ▶ De leerling kan de hoofdpunten volgen, kan de eigen mening verwoorden en onderbouwen met argumenten in een grotere groep.

Luisteren algemeen

- ▶ De leerling kan wat hij hoort koppelen aan eigen gevoelens, ervaringen en andere dingen die hij kent, weet en gezien heeft.
- ▶ De leerling kan een koppeling leggen tussen de inhoud van de beluisterde tekst en eigen ervaringen.
- ▶ De leerling kan kritisch luisteren naar mondelinge informatie en meningen.
- ▶ De leerling kan informatie en meningen interpreteren voor zover deze dicht bij de leerling staan.

Sociaal-emotioneel en burgerschap

- ▶ De leerling heeft een mening over de stelling en wordt aangezet tot nadenken en praten over:
 - ▶ duurzaamheid, milieu en klimaatverandering;
 - ▶ onze ecologische voetafdruk;
 - ▶ de consumptiemaatschappij.

Lesopbouw

De les duurt ongeveer 60 minuten en is als volgt opgebouwd:

1. Opzetfase - 5 minuten (*voorkennis en aandacht voor begrippen*)
2. Beeldvormingsfase - 20 minuten (*kennis uitbreiden*)
3. Meningsvormende fase - 10 minuten (*argumenten op papier*)
4. Verdiepingsfase - 20 minuten (*debat*)
5. Evaluatiefase - 5 minuten (*terugblik*)

Benodigheden

- ▶ Het boek *Borealis* van Marloes Morshuis
- ▶ Powerpoint op het digibord
- ▶ Per leerling het kopieerblad: ABC-schema

Belangrijke begrippen

De consumptiemaatschappij = een maatschappij waarin spullen bezitten belangrijk is.

De duurzaamheid = mens, milieu en economie in balans; producten worden ontwikkeld zonder daarbij tekorten of problemen voor toekomstige generaties te veroorzaken.

De klimaatverandering = de aarde warmt op door natuurlijke oorzaken of door activiteiten van de mens.

Het broeikaseffect = verschillende gassen in de atmosfeer beschermen de aarde als een deken, door CO₂-uitstoot en verbranding van fossiele brandstoffen wordt de deken te dik; zo warmt de aarde op.

Ecologische voetafdruk = een berekening waarin de hoeveelheid grondstoffen (en vaak de schade) zichtbaar wordt die mens of dier nodig heeft zolang die op aarde is. Levensstijl en consumptie zijn van invloed op de ecologische voetafdruk van de mens. Als je veel consumeert- bijvoorbeeld kiest voor elke dag vlees en fast fashion- heb je een grotere voetafdruk dan wanneer je duurzame keuzes maakt.

Nederland Leest Junior

LESBRIEF

opzetfase

Energizer: feit of fictie?

Opdracht 1

► Zeg: “We hebben allemaal het boek *Borealis* gelezen. Wat is *Borealis* voor plek en welk doel dient het? Wat is een feit en wat is fictie?”

► U leest een fragment voor uit *Borealis*. Daarna moeten de leerlingen kiezen: feit of fictie. U zegt: *Als je denkt dat het een feit is, ga je staan.* U noteert op het bord: “**Feit = staan. Fictie = zitten.**” Als de leerlingen een keuze hebben gemaakt vraagt u: “*Wie kan zijn of haar keuze onderbouwen met argumenten?*” Bied ruimte voor discussie.

Fragment 1

► Blz. 34: “*Antares wees naar een grafiek op het scherm. ‘Deze lijn is de opwarmings-temperatuur van de aarde. Als die boven de twee graden komt – en kijk, dat is al bijna – is het te laat.’*”

Antwoord: volgens de meeste wetenschappers een feit. Zij noemen dit het “tipping point”. Als de temperatuur op aarde twee graden stijgt, verdwijnt het koraal en smelten de ijskappen.

Fragment 2

► Blz. 155: “*CO₂? Vroeg Joppe. Wat leer jij eigenlijk op school? Koolstofdioxide. Broeikasgas. Zie het maar als brandstof die de kachel op aarde nog wat hoger opstoot.*”

Antwoord: volgens de meeste klimaatwetenschappers een feit.

Fragment 3

► Blz 233: “*Als je wilt dat de mens de klimaatramp overleeft dan is het niet genoeg om een stel kinderen in een afgelegen kamp te zetten. Die sneuvelen bij bosjes na de zondvloed. We hebben mensen 2.0 nodig om te kunnen overleven op de verschroeide aarde die straks overblijft.*”

Antwoord: fictie. Maar veel klimaatactivisten vinden wel dat er snel verandering moet komen in ons gedrag. Zodat we de aarde kunnen redden en geen onherstelbare schade meer aanrichten.

Inleiding les

- ▶ Open de powerpoint met **sheet 1**
- ▶ **U zegt:** “We gaan vandaag discussiëren en debatteren over de thema’s klimaatverandering, duurzaamheid en milieu, want discussiëren en debatteren kun je leren.”
- ▶ **Vraag:** “Wat horen jullie bij discussies van anderen (op televisie of radio) over ‘klimaatverandering?’
- ▶ **Bespreek:** “Er is tijdens discussies vaak onenigheid over de feiten. Het ene ‘kamp’ is ervan overtuigd dat klimaatverandering komt door de mens, het andere kamp beweert dat klimaatverandering iets is dat door de eeuwen heen voorkomt. Ook zijn er ‘klimaatontkenners’. (Zij vinden de opwarming van de aarde onzin.)”
- ▶ **Vraag:** “Wat vinden jullie: Komt van discussie ruzie of luister je naar elkaars argumenten en feiten? En wat is het verschil met een debat?” (Bij een debat is er altijd een derde partij die men kan overtuigen van zijn of haar standpunten)
- ▶ **Vertel** hoe de structuur van de les eruit ziet. Deze staat ook in de **sheet 2** van de Powerpoint.
- ▶ Wijs op de sheet (**sheet 3**) met de **spelregels**. Spreek met de leerlingen af wat volgens hen de belangrijkste spelregel is. Dit wordt het doel van de les. Hebben de leerlingen ook een persoonlijk leerdoel?

Beeldvormingsfase

Opdracht 2

feiten over het klimaat

- ▶ Vertel: “Om zinvol te kunnen bijdragen aan de klimaatdiscussie is het van belang dat je veel van het klimaat weet; dat je de feiten kent. En dus gaan we kennis ‘stampen’.”
- ▶ Vraag: “Welke leerlingen kunnen het állerbeste onthouden in deze klas?”
- ▶ Selecteer 6 tot 8 leerlingen (afhankelijk van de groepsgrootte). Zij mogen ieder drie leerlingen aanwijzen die hun gaan helpen om kennis te ‘stampen’. Deze drie leerlingen noemen wij de ‘coaches’.
- ▶ De leerlingen hebben **groepjes van vier** gevormd: drie ‘coaches’, één leerling die feiten gaat stampen.
- ▶ Toon **sheet 4** van de powerpoint.
- ▶ U zegt: “Kijk allemaal naar de slide met feiten. Jullie krijgen één minuut denktijd in stilte. De leerlingen die kennis gaan stampen, moeten zoveel mogelijk onthouden. De coaches mogen vragen bedenken, bijvoorbeeld: ‘Als je een hamburger eet verbruik je water. Hoe lang kun je daarvan douchen?’”
- ▶ Na één minuut zegt u: “De leerlingen die de feiten hebben gestampd draaien hun stoel met de rug naar het bord. De coaches stellen vragen. Geef bij elk goed antwoord een punt. De leerling met de meeste punten wint.”

Opdracht 3

groepsdiscussie voor een beter milieu

De leerlingen vormen wederom groepjes van vier. Het is belangrijk dat dit heterogene groepen zijn m.b.t. taalvaardigheid en kennis van de wereld. Toon de sheet en vraag: “Als je het verschil wilt maken en de ecologische voetafdruk van de mens kleiner, waar zou je dan op willen inzetten en waarom? Bereik overeenstemming met jouw groep.” U vraagt: “Hoeveel tijd heb je daarvoor nodig?” Toon **sheet 5** van de powerpoint.

Stellingen

1. Volwassenen aanspreken op hun klimaatvervuilende gedrag
2. Op school plastic afval scheiden
3. Één dag per week geen vlees eten
4. Niet meer met het vliegtuig naar het buitenland
5. Alleen kleding kopen met een duurzaamheidslabel
6. Zorgen dat de mens niet uitsterft door mensen naar een speciale plek te sturen die klimaattechnisch veilig is zoals in *Borealis*
7. Er moeten meer boeken zoals *Borealis* worden geschreven
8. Eigen idee

Las vijf minuten in voor de **groepsdiscussie**. Is het iedere groep gelukt om tot een overeenstemming te komen?

Laat drie leerlingen hun bevindingen delen met de klas.

U vraagt: “Wie kan een samenvatting geven en een **conclusie** trekken? Waarover zijn jullie het eens?”

Meningsvormende fase

- ▶ Vat samen wat er tot dan toe allemaal in de les is besproken. Trek een conclusie en maak de koppeling naar de stelling: “**Kinderen zijn rolmodel voor volwassenen om milieubewust te leven.**”
- ▶ Open **sheet 6** met het ABC-schema, deel het printblad met het schema uit in de klas.
- ▶ Licht het **ABC-schema** toe d.m.v. ‘modeling’ oftewel hardop denkend voordoen.
- ▶ Bijvoorbeeld: “Ik neem de stelling in mijn hoofd en ik doe alsof ik het eens ben. Ik kan zeggen: Ja, ik ben het met de stelling eens omdat... kinderen volwassenen kunnen inspireren en motiveren om het goede te doen, bijvoorbeeld om een duurzame, toekomstbestendige keuze te maken. Ik kan ook een voorbeeld uit *Borealis* geven: “Joppe heeft Antares overtuigd dat de crew op *Borealis* te extreem was in zijn handelen. Daardoor bracht hij Antares aan het twijfelen. Antares luisterde naar Joppe.” Ik kan ook doen alsof ik het oneens ben, namelijk: “Sommige volwassenen nemen kinderen niet serieus. Bijvoorbeeld, uit *Borealis*: Sirius. Hij luisterde niet naar de kinderen en deed precies wat hij wilde en wat hem het beste leek.”
- ▶ Benadruk dat ze **voor- en tegenargumenten** mogen gebruiken en beide kanten van het schema moeten invullen. Misschien vinden ze het lastig meer dan één argument in te vullen? Nodig de leerlingen dan uit om in ieder geval meer voorbeelden aan te dragen.

Vraag: “Hoeveel tijd hebben jullie hiervoor nodig?” Las acht tot tien minuten in voor het ABC-schema.

Verdiepingsfase

- ▶ Toon **sheet 7**
- ▶ Vertel: “We oefenen vandaag met het debat. Het verschil tussen een debat en een discussie is dat bij een debat altijd een onafhankelijk persoon aanwezig is om het te beoordelen op argumenten. Doel van dit debat is om elkaar te overtuigen d.m.v. argumenten. Wie doen dat het beste en wie gebruikt feiten in zijn of haar argumentatie?”
- ▶ Las 15 minuten in voor het debat. Gebruik bij voorkeur een timer waarmee de minuten zichtbaar worden zoals: [Discussiëren Kun Je Leren klok](#) (DKJL klok 15 min).
- ▶ Las eventueel tijdens het debat twee of drie korte pauzes in voor feedback aan de deelnemers.

Stel de volgende vragen als het debat vastloopt:

- ▶ Weet je welke producten in de supermarkt duurzaam zijn? En vind je het belangrijk om daar op te letten?
- ▶ Ga je minder vliegen omdat je weet dat het beter is voor het milieu?
- ▶ Wat haal je uit het boek *Borealis* over duurzaamheid?
- ▶ Hoe inspireert *Borealis* jou om na te denken over klimaatverandering?
- ▶ Vind jij het de verantwoordelijkheid van schrijvers om dit onderwerp in hun boeken te verwerken?
- ▶ Kun je met een fantasieverhaal een standpunt of overtuiging duidelijk maken? Lukt dat in *Borealis* juist wel of niet?
- ▶ Zijn hier recent op school dingen veranderd t.b.v. duurzaamheid? Hoe kan de school duurzamer worden?
- ▶ Wie maakt in de supermarkt altijd de duurzamere keuze? (Waarom wel/niet?)
- ▶ Spreek je anderen erop aan als ze iets doen dat slecht is voor het milieu?
- ▶ Wil je meer of minder doen voor een beter milieu? En op welke manier zou je je willen inzetten?
- ▶ Vind je dat mensen die meer geld verdienen meer moeten doen aan het milieu? Bijv. doordat ze een bedrijf hebben dat een ecologische voetafdruk achterlaat?
- ▶ Ben je bereid om je spaarpot voor jouw doel om te keren?
- ▶ Wie heeft toen hij/ zij op vakantie was weleens iets gedaan om zijn/ haar ecologische voetafdruk te verkleinen? Bijvoorbeeld plastic ruimen op het strand? Of uitgelegd aan de mensen daar dat het goed is om afval te scheiden?
- ▶ Kun je met kleine dingen een grote impact maken?

Stuur aan op verdieping en een advies. Voor wie is dat advies?

- ▶ Wat kan er beter als we kijken naar de toekomst?
- ▶ Wat kan er beter als we kijken naar andere landen?
- ▶ Kunnen kinderen nú het verschil maken als we een beter milieu willen voor de kinderen in de toekomst?
- ▶ Welke boodschap over klimaatverandering zou jij willen overdragen en aan wie?
- ▶ Wie is jouw rolmodel als het gaat om klimaatverandering?
- ▶ Geven ouders/ politici/ wetenschappers (zoals in *Borealis*)/ bedrijven het goede voorbeeld?

Evaluatiefase

- ▶ Bespreek met de leerlingen of het doel van de les is behaald.
- ▶ Vraag of de leerlingen hun eigen doelstelling hebben behaald.
- ▶ Open **sheet 8** van de presentatie
- ▶ Vraag de leerlingen of je een **tip** mag geven en laat de leerlingen reageren, vraag de leerlingen om naast een tip ook een top te geven.
- ▶ Evalueer ook de inhoud van de les: **“Wat vertel je thuis over deze les en het boek *Borealis?*”**

Kijk voor meer informatie, bronmateriaal en de handleiding van de Bibliotheek *op school* op Nederlandleest.nl/junior. Deze les is ontwikkeld door Discussiëren Kun Je Leren voor Nederland Leest Junior 2019

Stichting Collectieve
Propaganda van het
Nederlandse Boek

lezen
STICHTING LEZEN

de Bibliotheek
op school

KB } nationale
bibliotheek

DKJL
Discussiëren Kun Je Leren